

Nils Bredsdorff:
TIDEN RÅBER PÅ SATIRE. Venstrefløj, kulturradikalisterne og Muhammedkrisen
 Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek nr. 52, 2009.
 158 sider.
 Gratis + forsendelsesgebyr kr. 50,-.

(Anonym):
TRAKTAT OM DE TRE BEDRAGERE. MOSES, JESUS, MUHAMMED
 Oversat af Claus Bratt Østergaard, indledning ved Frederik Stjernfelt. Informations Forlag 2010.
 176 sider, kr. 199,-.

M. Sifaoui & P. Bercovici:
BIN LADEN BAG SLØRET
 Oversat af Claus Fenger.
 Forlaget Politisk Revy 2010, kr. 198,-.

DET LEVENDE ORD & DE DØDE GUDER

Anmeldelse af Peter Thielst

"Follow Al Quran" er der for nylig malet på bygningen her i Athens 'Chinatown', hvor jeg sidder og skriver dette. Det er en ret malplaceret opfordring, da alle grækere er ortodokse, i det mindste kulturortodokse, og de nytilkomne kinesere ikke ser ud til at have andre guder end kapitalisme. Men bag graffitien fornemmer man et vist mindretals forsøg på at hævde sig eller påkalde sig en smule 'respekt' midt i den udgrænsning, som også her sender arabere, asiater og afrikanere ned på samfundets bund. Det er næppe deres overvejende muslimske herkomst, der gør udslaget, men ligefrem at tro, at Koranen skulle være vejen frem, er et nummer for naivt.

På den anden side skal muslimer her ikke frygte en omgang Muhammed-karikaturer, end ikke som følge af deres skrivefrækhed på byens mure, for grækerne tager selv deres religion og al dens snurrige fikum-dik alt for alvorligt til at komme på den idé at latterliggøre og håne andre for *deres* hellige tosserier. Nej, dén tanke kunne vist kun fostres i en sekulær kultur som den danske, hvor resterne af det kristne menageri er så viklet ind i ironi og teatersport, at man stort set kun kan anskue gud og røgelse i karikaturens form – ja, alvorligt troende frister ligefrem én til at give dem en gang lak! Udtrykket 'halalhippie' peger i samme retning og viser, hvor velintegreret Naser Khader (der fandt på ordet) tidligt var; for 'Guds Søn', 'Fandens Oldemor' og nøglebarnet 'Sankt Peter' er og bliver – som også Dalai Lama, Sai Baba og Aya-tollah Khomeini – ét stort tegneseriehold. Andeby forever.

Til sagen: Der er i den sidste halve snes år udkommet en mængde bøger om islam, kultursammenstød og ateisme/religionskritik samt om ytringsfrihed og de berømte Muhammed-tegninger, som *Jyllands-Posten* velsignede verden med den 30.9.2005 for – med redaktør Flemming Roses ord – at tilsikre, at alle i et verdsligt demokrati med ytringsfrihed er "rede til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse". Ha-ha, så kan de muslimer måske lære det! Disse mange udgivelser kan man sige mangt og meget om, både hvad angår ytringsfriheden, retten til at tro, hvad man vil, og det rationelt indskrænkede i at sætte dogmer og fantasmer over viden og argumenter. Dét skal jeg nu afstå fra, idet redaktøren af *Social Kritik* alene har stukket mig tre bøger ud: én om Muhammed-krisen, én indeholdende et af religionskritikkens gamle kildekrifter og én med en Bin Laden-tegneserie. *Følg dem!* sagde han.

Ytringsfrihed og multikulturalisme

Nils Bredsdorffs gennemgang i *Tiden råber på satire* (2009) af det, som nu kaldes "The Danish Cartoon Affair", er interessant af flere grunde: ikke mindst fordi den minder én om forløbet for få år siden og dets mere kvajede udslag, og fordi den

agerer som partsindlæg for Bredsdorffs eget ganske principfaste forsvar for ytringsfrihedens ubegrænsethed og hans næsten monomane opgør med venstrefløjens fejhed = dens tendens til i multikulturalismens ånd at vægte religionsfrihed og vidtgående hensyn til 'religiøse følelser' højere end løssluppen ytringsfrihed. Man kunne her også tale om venstrefløjens tendens til at 'please' et udgrænset og plaget mindretals særlige (selvpåførte) agtelse for religiøse regler, *in casu* billedforbuddet mht. Muhammed.

Dét er en hudfletning, som ikke er uden gode og nødvendige pointer – hvilke ikke vil være *Social Kritiks* læsere ubekendte (se Bredsdorffs artikler i nr. 103 og 104), hvorfor jeg ikke ser grund til at træde mere rundt i dét spinatbed. *Jyllands-Postens* M-tegninger blev i sin tid en 'sag', der fik sit eget afsindige forløb takket være medier, imamer og overivrige politikere og meningsdannere, men som i sin kerne – sit oprindelige 'anliggende' – knap blev diskuteret: især fordi *reaktionen* straks anslog temaet 'ytringsfrihed'. Thi også Vesten elsker offerrollen, for så har man en evident platform at kloge sig fra og til at udbasunere sine krav om oplysning, demokrati og menneskerettigheder. Som om 11. september ikke var nok!

Det, der fik Flemming Rose til at tænke – men øjensynlig også til straks at tabe tråden – var det forhold, at forfatteren Kåre Bluitgen og hans forlag ikke kunne finde en tegner, der ville illustrere hans ungdomsbog om Muhammed. Selvom Bluitgen har sine kritiske forbehold over for islam, var hensigten med bogen ikke som sådan at øve religionskritik, men at formidle et indblik i islams oprindelse, mytologi og selvforståelse – især møntet på danskere, der mere er præget af fordomme og uvidenhed på feltet end forståelse og indsigt. Men ingen tegnere skulle nyde noget af at overtræde det muslimske forbud mod at vise Muhammeds sande ansigt og afbilde ham som historisk og menneskelig person – sporene fra Rushdie-sagen og mordet på den hollandske filminstruktør Theo van Gogh (nov. 2004) skræmte, ja, skræmte øjensynlig alle adspurgte fra vid og sans. Det var midt i september 2005, at

det kom frem, dvs. at selv censuren var blevet manifesteret på dette område.

Islams billedforbud står på ryggen af jødedommens, som fremgår af De ti Bud, hvor det andet siger: "Du må ikke lave dig noget gudebillede i form af noget som helst oppe i himlen eller nede på jorden eller i vandet under jorden." (2.Mos.20,4-6) Her er taget højde for alle elementer eller sfærer: Intet billede af Jahve (eller Jehova), hverken til lands, til vands eller i luften – cyberspace inklusive, må man formode. Gud forklarer sig ikke (hans veje er jo uransagelige!), men bekendtgør blot, at han er "en lidenskabelig gud", der "straffer fædres skyld på børn, børnebørn og oldebørn", og det er ingen spøg. Dødsstraffen er Guds eget værk, hvis man da ikke antager, at det hele er noget, vi selv har fundet på for at indføre disciplin og lydighed i det sociale liv.

Billedforbuddets højere mening ligger altså i at ophøje Gud så meget over det rent (og alt for) menneskelige, at 'han' end ikke kan forestilles og vises i en menneskelignende skikkelse – ja, i jødisk tradition må man end ikke udtale og således befamle hans navn, hvorfor der overalt omskrives til 'Herren'. At kristne, der jo udgår fra og viderefører en tradition fra jøden Jesus, ikke har taget billedforbuddet til sig, hænger givetvis sammen med, at der pludselig blev skrevet en søn ind i mytologien – en søn, hvis liv og skæbne nok var værd at huske i billedform – og med at den tidlige Jesus-fanklub var en jaget og forfulgt undergrundsbevægelse, der næppe har kunnet opretholde sin nye tro uden at gøre sig billeder af den tabte og savnede leder. Tænk blot på ikoneriet efter Che Guevares død!

Under alle omstændigheder har kristne aldrig holdt sig tilbage fra at tegne, male og billedskære, og derfor har der – vis-à-vis de hellige og alvorlige billeder – også indsneget sig karikaturer og muntre vrængbilleder. Og jøder har tidligt måttet acceptere, at andre tillod sig at gøre billeder af Herren og hans kære budbringer, Moses, mens muslimer længe har kunnet lulle sig ind i den forestilling, at der også uden for deres kreds stod respekt om ikke at afbilde Muhammed. Det har der i prak-

sis også gjort, men mestendels fordi de tegneglade kristne (som også hinduer) ikke har interesseret sig en klap for Muhammed, men højst betragtet ham som en eksotisk, falsk og uskadelig profet. (Luther fik i øvrigt kabalen med de 10 bud til at gå op ved genbruget i sin Katekismus, idet han delte det 10. bud i to, så det 2. kunne glide ud; derved blev det tydeligere, at der er meget, man ikke må begære!)

Tilbage til Flemming Rose, som blev oprørt over, at danske tegnere lod sig kue af islams løstsiddende trusler, og derfor tænkte: "Det må min frisindede avis gøre noget ved!" Men i stedet for sammen med Kåre Bluitgen at udvælge en passende sekvens fra nævnte Muhammed-bog, som ville gøre det oplagt at vise profeten i aktion, lod han sig overhale af sin egen og højrefløjens (DF's) aggression mod muslimer. Derfor kom opgaven ikke til at lyde: "Tegn Muhammed til hest" eller "til fest", men: "Tegn en karikatur af Muhammed." Han var jo allerede en udsøgt nar, siden han fik sine tilhængere til at tage ham så forfængelig og kostbar, at de end ikke ville gøre en lille tegning af ham – hvilket dybest set er til at skribe over, for så er der reelt hverken et skæg eller en turban til senere at lave ordentlige karikaturer over.

Jyllands-Posten kunne her have demonstreret ytringsfrihedens inderste væsen og væsentlighed, nemlig: 'Jeg har noget på hjerte, *noget at sige*, også selvom du hævder, at jeg ikke må, eller forlods tilkendegiver, at du vil blive ked af det og måske endda vred!' Se, dét havde været flot, men den puerile gadedreng vandt over den gamle, kritiske Moskva-journalist, og resultatet blev, at vi fik nogle tegninger, der ikke handlede om det, de foregav at handle om, og ikke overskred den grænse, de foregav at krydse. Blot ved at sætte navnet 'Muhammed' på – lige så hyppigt blandt muslimer som 'Per' og 'Poul' i Dannevang – og påstå, at det var profeten, altså ham den hellige og eneste ene, så fik man paranoiaen til at fænge og blive ond. *Og det kom i avisen, og det blev trykt, og det er ganske vist!*

At tie og at tale

Således endte hele sagen med *ikke* at handle om, at islam – med eller uden undertrykkelse og diskrimination i store dele af den vestlige verden – skal blande sig uden om, hvad vi – ikke blot i den vestlige verden, men i alle demokratier med sanktionering af ytringsfrihed som bærende ret og princip – må mene, sige og tegne. Religionsfrihed indebærer nemlig ikke nogen adkomst til at sy munden sammen på andre, men nok til at svare igen, endda råbe og skribe ('Follow Al Quran!'). I stedet kom *postyret* over *Jyllands-Postens* tegninger til at sætte selve ytringsfriheden til diskussion – og dén diskussion løb, som Nils Bredsdorff med omhyggelig præcision viser, meget hurtigt af sporet og endte – foruden i deciderede pinligheder – med nogle på én gang velmenende, integrationspragmatiske og ganske småborgerlige, skræmte ord om pli og dannelse. Høflighed i timen, tak: "Må jeg godt gå i gården, hr. lærer?"

Kommet så langt vil jeg godt selv føje til, at ytringsfrihed ikke – længere! – forekommer mig at være noget, man skal tale *om* og forsøge at forsvare eller legitimere; *ytringsfrihed er noget, man bruger*. Og har man ikke noget at bruge den til, kan man holde sin kæft. (Jeg siger *ikke* 'bør man holde sin kæft', for enhver har kun en kæft at holde styr på og skal stikke sit 'bør' i lommen.) At ævle alt for meget om 'ytringsfrihedens ukrænkelighed' og ytringsfriheden som 'demokratiets hjørnestein' (o.l.) er ikke at *bruge* sin ytringsfrihed, men at træde vande og nærmest antyde, at man står med en dårlig sag, som man endnu ikke har forklaret og forsvaret godt nok. Det er som at holde grundlovsmøde i ugevis: patetisk og slapt. (Sagt velvidende, at ytringsfrihed er en værdi, vi historisk har taget til os og knæsat, og at dens status som artikel 19 i FN's verdenserklæring om menneskerettigheder ikke gør den sakrosankt.)

Demokratiets vugge stod i Athen, siger en gammel floskel (og det mærker man mest efterdønningerne af, ved at folk hernede hyppigt går på gaderne for at strejke og protestere), men både dét og ytringsfriheden lider let vuggedøden, hvis vi i stedet for at *bruge* denne frihed, når anledning

gives, giver os til at metasnakke og hænge os i alle mulige 'nye undersøgelser', der viser så og så mange procent for og imod et hjemmehækket spørgsmål. Tale er da guld, tavshed er sølv, udenomssnak er – udenomssnak. Friheden til at ytre sig inkluderer også retten til at holde kæft, dvs. styre sit nonsens og undlade at udbrede sine tåbeligheder og frustrationer. Dén lille detalje overså Flemming Rose desværre, og hans planlagte pointe gik først op i røg, senere over i noget helt andet. Dumhed slet og ret, men den slags forekommer også i den frie og oplyste verden. Vil man bagefter sige 'undskyld' (jf. *Politiken*), så værsgo', det er en gestus uden varedeklaration, muligvis givet på skrømt, muligvis velment. Fred være med det.

Trosfrihed og religionskritik

Traktat om de tre bedragere er en noget anden kop te: et historisk skrift til, om muligt, afvikling af jødedom, kristendom og islam, men i dag blot en kilde til at forstå lidt af den iver, der i den tidlige oplysningstid (16-1700-tallet) greb nogle til at fyre argumenter, anklager og nedrakning af for at komme religionens fordummelse og undertrykkelse til livs. Det tragiske ved religionskritik er imidlertid, at den gerne tager fejl af sin genstand og tror, at der er tale om en rationel kortslutning, en art fordærvet viden, som ved den rette oplysning kan bringes til ophør. Men religion hviler ikke på en rationel kortslutning – om end fordummelse og dogmer svækker evnen til at tænke klart – men på følelser og emotionelle behov, og de lader sig ikke tale væk. Her virker ingen 'talking-cure' eller sofistikeret psykoanalyse, ej heller "hån, spot og latterliggørelse", hvor fristende det end er at forsøge at punktere troens megalomane boble med en omgang grovkornet satire.

Tro handler ikke om viden, men om *mening*, og mening er skruet sammen af andet materiale end erfaring og fornuft. Behovet for mening, tryghed og vished kan ændre sig, men det er sjældent, at hårdtslående og konsekvent religionskritik gør udslaget. Det handler snarere om

at komme i tvivl og lade tvivlen gå løs på de følelser og behov, der hidtil holdt den tilbage – og igen: religionskritik er sjældent den rette kost. Den unge Søren Kierkegaard kom i en periode i tvivl; ikke ved at læse filosofi og litteratur, ikke ved at hengive sig til Mozarts *Don Juan* eller lade sig forarge af historien om Abraham og Isak (senere temaet for *Frygt og Bæven*), men blot ved at læse *teologi*, læren om Gud. For jo mere man læser sig igennem det teologiske pensum, desto mere opdager man, at de lærde og agtværdige eksegeter er uenige, ja begrundet uenige, om betydningen af Jesu ord. Og så kommer tvivlen listende, for når evangelierne ikke ligger fast, og når troens genstand ikke er klar og entydig, så kan det jo være, at alle fortolkere har ret, eller i det mindste lidt ret, og så kan det endda være, at det hele er en konstruktion...

Sådan gik det på en måde også til, da ideen til *Traktat om de tre bedragerere* tog form. Med islam som realitet i løbet af 600-tallet stod verden med hele tre religioner, der havde det til fælles, at de hver kun anerkendte én gud (og dermed udelukkede alle andre som fup og svindel), at de hver havde fået deres sandhed overleveret direkte fra denne gud gennem en profet (den ene endda med guden som sin egen far!), og at de hver var opstået i tiden (altså var historiske og ikke evige). Den slags er, for den der overhovedet kan tænke, til at blive skør af – eller til at komme så meget i vildrede af, at man ender med at se sig lige gal på alle tre konstruktioner. Deraf tvivlen om, hvad der reelt er op og ned i troens verden, og deraf mistanken om, at de tre ophavsmænd og formidlere af den eneste ene sandhed alle er bedragerere. Religionskritikken var født – ud af religionernes eget monomane skød.

Det er det eksklusive, der gør udslaget. Så længe menneskenes børn hengav sig til religioner med flere guder, var der altid plausibel forklaring på ting, man var uenige om, og tolerance var derfor ikke en værdi, man skulle opfinde eller slår et slag for; den gav sig af sig selv. Det er overgangen fra polyteisme til monoteisme, der er fatal, og den har – ret skal være ret – hverken Moses, Jesus eller Muhammed initieret.

Den opstod i det gamle, faraoniske Ægypten: umiddelbart anskuet som et stridspunkt eller distinktivt træk to faraoniske slægter imellem, dybere motiveret som en udvej for at styrke den stærkt hierarkiske magtstruktur, der prægede dette højt udviklede samfund. Overbygningen skal jo gerne passe til basis; magtmønstrene helst bakke hinanden op (den enevældige konge/kejser af Guds nåde viser ideen i ren form). Aton-kulten under kong Akhnaton i slutningen af det 14. årh. fvt. er begyndelsen på dén historie, og Moses tog læren om den ene gud med sig, hvorefter Jesus og Muhammed greb bolden.

Fordelen er magtens organisation; ulempen er problemerne med at få al den vranglære, der hober sig op, skaffet af vejen. Når sandheden er én, er usandheden jo til at få øje på, og respekten for den ene gud (og hans uhyre lidenskab for at straffe) byder derfor alle sande tilhængere at skære hovedet af alle vrøvlehoveder, kættere og blasfemikere. Det er den lange historie i kort form, og derfor var det ikke risikofrit at hævde, at såvel Moses som Jesus og Muhammed var bedragerere – ikke misforståede, skøre sjæle, men notoriske bedragerere. På den anden side gav ideen om, at de var tre alen ud af ét stykke, og at den ene reelt ikke var værre end de andre, også en vis beskyttelse, for tre uenige monoteistiske religioner kan ikke blive enige om noget som helst. Skulle de hver finde på at sende en snigmorder ud, ville disse formentlig ende med at dolke hinanden og lade den formastelige forfatter undslippe.

Når nyheden er Guds død

Ikke desto mindre var der god grund til at holde forfatteren hemmelig og sløre såvel tryksted som forlægger. Og det var da også, hvad der skete, hvorfor *Traktat om de tre bedragerere*, der blev trykt første gang i 1719, har en oprindelse, der stort set fortales sig i det uvisse (jf. Fr. Stjernfelts indledning). 'Traktat' er en betegnelse, som i dag antyder noget systematisk gennemarbejdet, fx en mellemstatslig aftale, men her er der alene tale om et sammenflikket smædeskrift, hvis kerne angår de tre

opstyltede profeter, og hvis øvrige kapitler langt hen ad vejen består af citater fra allerede kendte skrifter, ikke mindst af filosoferne Baruch de Spinoza (1632-77) og Thomas Hobbes (1588-1679). Hollænderen Spinoza var allerede så meget en kendt og udhængt fritænker, at han kunne fungere som omdrejningspunkt for traktaten, der på titelbladet kaldte sig selv for 'Hr. Spinozas liv og ånd' – værre kunne det næsten ikke blive (og da Spinoza var død og borte, risikerede han ikke meget).

Selve tekstens noget uegale indhold skal jeg ikke komme nærmere ind på, men her blot oplyse, at man nu på dansk kan komme bag om flere af dens centrale 'kilder': dels Hobbes' *Leviathan* (oversat af Claus Bratt Østergaard, Informations Forlag 2008), dels Spinozas *Teologisk-politisk afhandling* (oversat af Niels Henningsen, Anis 2009) og *Etik* (oversat af Rasmussen/Koch, DET lille FORLAG 2010). Energien bag traktatens afskrivelse af gudsdyrkelse, mirakeltro og opstandelseslære er, ligesom dens 'afsløringer' af Moses, Jesus og Muhammed som gemene og magtbegærlige svindlere, bemærkelsesværdig: her var nogle, der kunne udfylde ytringsfriheden med noget – ja, havde så meget væsentligt på hjerte, at de (om end anonymt) tog sig denne frihed. Det er et lærestykke af format, og i sin egen beskedne virkningshistorie dog en af grundene til, at vi andre i dag kan blæse alle guder omkuld og fx sige: Fri mig fra den Koran!

Traktaten glimrer ikke ved sine analytiske raffinementer, men ved at være et voveligt vidnesbyrd om en tid for blot 300 år siden, hvor ateister måtte gå under jorden og meddele sig hemmeligt, ganske som de kristne pionerer mange århundreder før. Islamister, kristne fundamentalister, kreationister og andre ømskindede Sandhedsindehavere vil ikke sende senmoderitetens fritænkere til galgen eller i eksil, men dog gerne lukke munden en smule på dem. Det er denne 'smule', der nu er under pres, og som man naturligvis ikke skal give køb på under hensyn til 'religiøse følelser' og andre subjektive og bøjelige 'helligheder'.

Religionshistorikeren Vilhelm Grønbech skrev engang – i en kommentar til udsag-

net om, at det var Nietzsche, der slog Gud ihjel – "Nej, Gud døde dengang, mennesker fandt det fornødent at bevise hans eksistens." Guderne (= menneskenes tro på guder) døde som bekendt ikke helt, men det var da et svaghedstegn af rang, da man så sig nødsaget til at hente filosofiens spidsfindigheder ind for at understøtte det dogmatiske projekt. Det begyndte med Augustin i det 4. årh., og sidste skud på stammen er de førnævnte (amerikanske) kreationister, der vil have Darwin smidt ud af skolebøgerne. Alle dødskampe er ubehagelige, måske især for de 'påørende', og derfor arbejdes der stadig på nye medikamenter, som også kan give guderne evigt liv. Et af de mere fortvivlede forsøg går via ytringsfriheden, dvs. via kampen for at indsnævre denne frihed – senest demonstreret på Durban-II-mødet, hvor man ville have FN til at sanktionere en særlig beskyttelse af religiøse idiosyncrasier.

Dén gik som bekendt ikke, men vilkårlige drab og ødelæggelser (af mange kaldet terror, en forenklet term for aktivt had) kan i det mindste få os selv til med kontrol, overvågning og retsindskrænkninger at gå i den forkerte retning. Små skridt, som ingen ved hvor ender.

Rigtig satire

Muhammed-karikaturerne fik konsekvenser, bl.a. for tegneren Kurt Westergaard (ham med bomben i turbanen hos hr. M), men også regulære ofre, da forargelse og vrede blev til vold og brandstiftelser ude i den store verden. Ikke fordi der i direkte forstand var nogen, der døde af grin – end-sige havde nogen som helst risiko herfor – men fordi den imaginære latter, som de opildnede og derpå ophidsede masser følte hagle ned over deres tro og profet, vitterlig detonerede stærke aggressioner. Latter er nemlig kun et farligt våben, når den, der føler sig truffet, ikke kan svare igen med samme mønt, eller ikke har overskud til at ryste latterliggørelsen af sig – ja, på en måde 'vende den anden kind til' og smile overbærende. "Kun ligemænd kan le" – altså le sammen og i fælles glæde – har den russiske litteraturforsker Alexander

Herzen sagt, og sandheden heri viste sig bl.a. i en af de kafkaske rettergange mod Václav Havel (febr. 1989!), hvor dommeren brysk vendte sig mod forsamlingen og udbrød: ”Enhver, der griner, vil blive bortvist!”

Mens vi venter på den *rigtige* Muhammed-cartoon, altså den velbegrundede og muntre fremstilling af Muhammeds liv og lære i tegneserieformat, er der grund at glæde sig over en anden morsom Muhammed-tegning, nemlig Mohamed Sifaoui og Philippe Bercovicis album om Osama bin *Muhammed* bin 'Awad bin Laden: *Bin Laden bag sløret*. Det er en fransk produktion, begået i strengen af en dygtig Splint & Co.-tegner og i teksten og den dokumentariske (historietro) substans af en kyndig islam- og terrorismekritiker – Sifaoui har bl.a. skrevet *Brødre – mordere. Jeg infiltrerede Al-Qaeda* (Ekstra Bladets Forlag 2003) og lavet den film om Jyllands-Postens Muhammed-tegninger, hvor den unge, århusianske imam Akkari gik på glat is.

Historien er skruet sammen gennem en rammefortælling om, at Osama bin Laden i maj 2011 bliver taget til fange af amerikanerne og på deres hemmelige base i Irak udsættes for et omfattende forhør af to CIA-agenter. På den måde kan hans liv og gerninger oprulles kronologisk (og iblan-

des en del gøgl), så vi kommer frem til årene efter 11/9 og kommer grundigt rundt i den militante islamismes tanker, taktik og historik. Sifaoui ved, hvad han taler om, og sørger omhyggeligt for i noterne at understrege realiteter (og anføre kilder) såvel som fiktive tilføjelser, så det hele også kan tilegnes som lærestykke og historieformidling. Det er ikke nogen opbyggelig historie, men det er den reelle historie jo sjældent, og er Osama og hans krigere nogle afsindige og hykleriske typer, er CIA og diverse vestlige politikere det ikke mindre – de herer Clinton, Bush jr. og Obama inklusive. Et par tilføjelser i den danske version er nok Knud Westergaard s. 38 og Odense s. 98, men jeg skal ikke røbe mere herom eller om hele historiens afrunding. Læs selv, det er både morsomt og begavet gjort, rigtig til at grine hånligt og frydefuldt af.

På væggen til en slidt og nu lukket bar i Plaka'en her i Athen finder man også en smule satire. Fx 'Protect the climate: Make tea not war' eller 'Politics is shit – 5 euro per kilo'. Bedst er nu vægmaleriet med overskriften 'Three famous people', hvorunder man i spøjs form ser '1. Osama, 2. Obama, 3. Your mama'. Til ytringsfriheden (og religionskritikken) hører også det at le, for ingen ler uden grund, og undertiden er den mest sigende ytring – et grin.